

Eduards Skvireckis

Klasiskās filoloģijas vēsturiskais krājums

Klasiskās filoloģijas vēsturiskais krājums, kas pārņemts no Latvijas Universitātes (LU) Filoloģijas un filozofijas fakultātes Klasiskās filoloģijas nodaļas, atrodas LU Bibliotēkas Krātuvē Lielvārdes ielā 24. Tas veidots līdz ar Latvijas Universitātes dibināšanu, un lielākā daļa izdevumu iegūti tieši pašā Universitātes sākotnē – 20. gadsimta 20. un 30. gados. Grāmatas Klasiskās filoloģijas kolekcijā nonākušas dažādos ceļos, kuri nereti ir nedokumentēti vai dus zem neatšķetināmas mīklas plīvura. Grāmatas tika gan pirktas, gan saņemtas kā dāvinājumi, gan mantotas kā “bezsaimeņa manta”, kuras palika bez sava īpašnieka pēc Pirmā pasaules kara. Būtisku papildinājumu krājums piedzīvoja, kad LU Bibliotēka iegādājās ap 300 grāmatu no ievērojamā antikvāra Ķimeļa un vairākus izdevumus arī no tā laika LU mācībspēkiem – K. Strauberga, E. Felsberga un J. Lautenbaha u. c. (pēdējiem diviem pēc viņu nāves LU Bibliotēkā ir izveidotas atsevišķas kolekcijas). Tomēr ievērojamāko papildinājumu un krājuma kodolu Klasiskās filoloģijas kolekcija ieguva, pateicoties Padujas Universitātei (*Università di Padova*), kas 1926. gadā kā dāvinājumu LU nodeva 2000 vērtīgus antīko autoru darbu izdevumus oriģinālvalodās un to tulkojumus.¹ Lai gan krājums tika papildināts arī turpmāk, šis dāvinājums aizvien ir visas kolekcijas pamats, kas nevar tikt pārvērtēts.

Klasiskās filoloģijas fonda izvērtējumā rodama ziņa, ka Klasiskās filoloģijas kolekcijā atrodas ap 3860 grāmatu, no kurām 1560 ir grieķu valodā, ap 1000 latīņu valodā, ap 1000 grāmatu vācu valodā, kas ir komentāri un skaidrojumi oriģināltekstiem, un aptuveni 300 antīko autoru tulkojumi svešvalodās (lielākoties vācu valodā). Kolekcijā ietilpst arī grieķu un latīņu valodas mācību literatūra,

vārdnīcas un uzzīņu izdevumi. No šī uzskaitījuma var viegli secināt, ka LU Bibliotēkai pieder unikāla vērtība, kas ir bagātākā kolekcija klasiskās filoloģijas pētniekiem un studentiem Latvijā. Ņemot vērā, ka izglītības sistēma Latvijā ir tik jauna un bez ciešas saiknes ar pagātņi, kas savukārt nozīmē, ka klasiskā izglītība tās īstajā nozīmē šeit nekad nav nostiprinājusi savas saknes², šādas kolekcijas esamība tik tiešām ir brīnums un dāvana jebkuram humanitāri virzītam prātam, sevišķi klasiskās filoloģijas entuziastam. Šī kolekcija ir nozīmīgākais avots Latvijā, kas sniedz zināšanas par mūsu pašu kā eiropiešu kultūras aizmetņiem un vispārcilvēciskām vērtībām, kas vienlīdz aktuālas bija sengrieķiem un ir aktuālas arī mūsdienu latvietim.³ Klasiskie teksti, antīkā vēsture un kultūra “nav tikai kāds sen pārdzīvots vēsturiskas evolūcijas posms, bet viņas iespaids ir stipri jūtams pat mūsu dienās, gluži tāpat kā mēs jūtam saules siltumu un spožumu, kaut gan viņa atrodas neticami tālu no mums”.⁴ LU Bibliotēkai ir tas gods būt par starpnieku starp šo zināšanu sauli un tās uztvertgribētāju. Tomēr laika zobs un politiskās pārmaiņas nav bijušas saudzīgas pret šo dārgumu – bibliotēkas pārceļšana un vairākas krājuma pārvietošanas, tā glabāšana izdevumiem neatbilstošos un nepiemērotos apstākļos noveda pie tā, ka šis krājums ir daudz zaudējis un cietis: daļa grāmatu ir pazudušas, daļa saplīsušas, sapelējušas vai izmirkušas, liedzot potenciālajam lasītājam prieku tās vēl reizi izmantot. Kolekcijas stāvoklis un pieejamība nav apmierinoša, tādēļ ir sākta kolekcijas sakopšana un atdzīvināšana – Bibliotēkas speciālisti pārdomāti ir uzsākuši risināt kolekcijas pieejamības jautājumus.

¹ Informācija no LU Bibliotēkas Filoloģijas un filozofijas fakultātes bibliotēkas inventāra grāmatām un manuskriptu, kas pieejams LU Bibliotēkas Reto izdevumu un rokrakstu kolekcijā [autors nezināms] un datējams pēc 1998. gada (turpmāk – Klasiskās filoloģijas fonda izvērtējums).

² Īsu Rīgas ģimnāziju vēstures izklāstu sk.: Klasisko ģimnāziju vēsture Rīgā. *Skolu dzīve*, 1936, Nr. 5(20), 21.lpp.; Nr. 6(21), 18.lpp.; Nr. 8(23), 20.lpp.; Nr. 9(24), 17.lpp.; Nr. 10(25), 21.lpp.

³ Par klasiskās izglītības nozīmību sk.: Ķiķauka, P. Kāds vārds par klasisko izglītību. *Latvijas jaunatne* 7(31), 1927, 108.-109.lpp.

⁴ Ķiķauka, P. Klasiskā izglītība. *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts Nr.2*, 1926, 105.-118.lpp., 107.lpp.

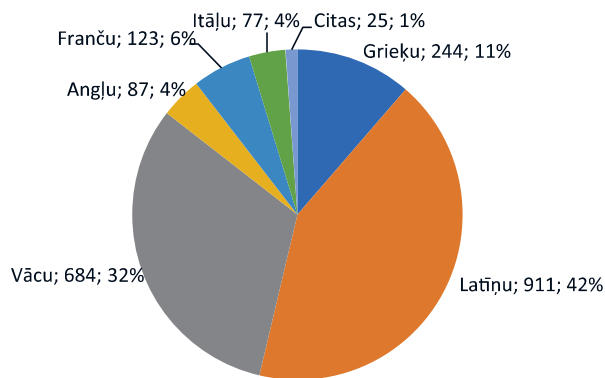
Lai arī Klasiskās filoloģijas vēsturiskais krājums gulst zem viena jumta – LU Bibliotēkas Krātuvē, grāmatas izvietotas divos stāvos: 9. stāvā atrodas kolekcijas rekatalogizētie izdevumi, t. i., tie izdevumi, kuriem ir veikts apraksts elektroniskajā katalogā (EK), un tie ir brīvi pieejami jebkuram bibliotēkas lietotājam, savukārt 12. stāvā atrodas otra (lielākā) krājuma daļa, kas pagaidām mīt aizmirstības tumsā. Vispārinot situāciju 12. stāvā, var apgalvot, ka šeit plauktos aptuveni 70 metru garumā valda liels grāmatu haoss, kas radies, vairākkārtīgi pārvietojot kolekciju. Grāmatas fiziski atrodas plauktos, bet tās nav atrodamas un ir lasītājiem nepieejamas. Minētās kolekcijas saturs ir pētīts un apzināts neregulāri, līdz ar to pirmais solis darbam ar Klasiskās filoloģijas vēsturisko krājumu ir grāmatas pa vienai vien aprakstīt un atspoguļot EK. Tas ir laukietilpīgs darbs, bet augļi, ko tas nes, attaisno pūles: *litterarum radices amarae, fructus dulces sunt*.⁵

EK ir veikts 2151 apraksts (1 apraksts var ietvert vairākus sējumus), visas grāmatas ir tehniski apstrādātas un gaida savu lasītāju. Uzticoties veikto aprakstu korektumam un pilnīgumam, elektroniskais katalogs sniedz analīzes rīkus, kas palīdz saprast krājuma saturu, noteikt tā vērtību un iezīmēt nākotnes perspektīvas. Lai gan analīze pagaidām nespēj aptvert visu krājumu, 2151 ieraksts ir pietiekami⁶, lai spētu izdarīt dažus vispārinājumus. 1) Salīdzinot grāmatu plauktu metrus krātuvē, kurā izvietots krājums, kļūst skaidrs, ka Klasiskās filoloģijas vēsturiskajā krājumā ir daudz vairāk grāmatu, nekā norādījis “Klasiskās filoloģijas fonda izvērtējuma” autors. 2) Lielāko daļu krājuma veido grāmatas, kas sarakstītas latīņu un vācu valodā, ievērojami mazāk ir grieķu valodā izdoto grāmatu (sk. 1. att.).⁷ Līdz ar to ir uzskatāmi redzams, ka “Klasiskās filoloģijas fonda izvērtējuma” autora aplēses par krājuma saturu ir bijušas maldīgas un paviršas. 3) Ir vērojams, ka krājums veidots tieši Latvijas Universitātes vajadzībām, sagatavojot jaunos klasiskās filoloģijas speciālistus, ko pamato tas, ka krājumā plaši pārstāvēti tieši katra žanra izcilākie pārstāvji: eposā – Homērs, Vergīlijs; lirikā – Pindars, Ovidijs, Horācijs, Katullis; drāmā – Euripīds, Aristofans, Terencijs, Plauts; vēsturiskajā prozā – Ksenofons, Tacits, Tits Līvijs; oratormākslā – Dēmostens, Isokrats, Cicerons; filozofiskajā prozā – Platons, Aristotelis, Seneka utt. (sk. 2. un 3. att.). 4) Krājumā dominē 19. un 20. gs. izdevumi (sk. 4. att.), kas apstiprina iepriekšējo tēzi, ka krājums veidots speciāli universitātes vajadzībām, jo uzsvars likts uz zinātniski pilnīgākiem un komentētiem

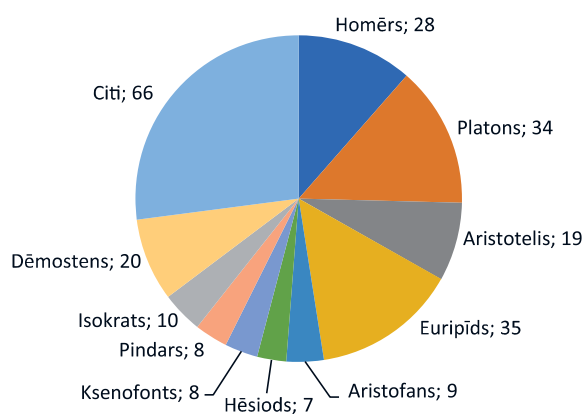
⁵ Zināšanu saknes ir rūgtas, [bet] augļi ir saldi.

⁶ Anonīmais “Klasiskās filoloģijas fonda izvērtējuma” autors norāda, ka krājumu kopā veido 3860 grāmatas, tātad EK ierakstu skaitam vajadzētu pārklāt vairāk nekā pusi no visām krājumā esošajām grāmatām (lai gan tā nav tiesa).

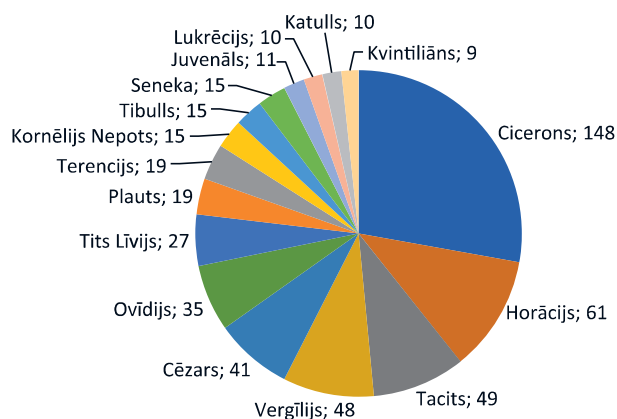
⁷ Šeit jāņem vērā, ka liela daļa izdevumu ir bilingvāli vai arī ar oriģinālteksta (grieķu vai latīņu valodā) komentāru un kritisko aparātu citā valodā (parasti vācu vai latīņu valodā). Uzrādītie izdevumu valodu rezultāti atspoguļo tikai dominējošo valodu.

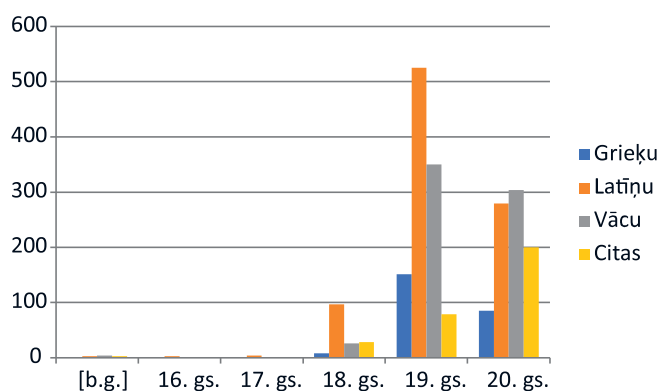
1. att. Valodas

2. att. Grieķu autori

3. att. Latīņu autori

4. att. Grāmatas pēc izdošanas gadiem un valodas

Attēlu apraksti (Klasiskās filoloģijas vēsturiskais krājums)

1. Vergilius, Maro Publius. Aeneis Vergiliana / cu[m] Seruii Honorati Grammatici huberrimis commentariis: cu[m] Philippi Beroaldi viri clarissimi doctissimis in eosdem annotationibus suis locis positis. Cum Donati argutissimis subinde sententiarum praesertim enodationibus. Cum Augustini Dathi oratoris Senen. luculentissima introductione. Cumq[ue] familiarissima Iodoci Badii Ascensii elucidatione: atq[ue] ordinis contextu. Accessit ad hoc Mapphei

Veggii liber addititius: cum Ascensianis annotationibus. Addita praeterea sunt ipsius poetae: ac operum eius illustrium virorum praeconia. Aeneidos argumenta: [et] quaedam eiusdem poetae nostri epitaphia. Parrhisiis [Paris]: ab Ioanne Paruo, [1512].

2. Chariton, Aphrodisiensis. Χαρίτωνος Αφροδισιέως των περι Χαίρεαν και Καλλιρρόην ερωτικων διηγηματων λογοι η [οκτω] = [Charitōnos Aphrodisiōs tōn Peri Chairean kai Kallirroēn erotikōn diēgēmātōn logoi ē] : [i.e., 8] / Jacobus Philippus D'Orville publicavit animadversionesque adjecit. Amstelodami [Amsterdam]: apud Petrum Mortier, 1750.

3. C. Cornelii Taciti Opera. Iternu[m] recensuit notas integras Iusti Lipsii I. F. Gronovii nic. Heinsii et suas addidit Io. Augustus Ernesti. Lipsiae: Apud Weidmannii Haered. et Reichium, 1772. 2 sēj.

4. Aur. Theodosii Macrobiani, v. cl. & inlustris, Opera / accedunt notae integrae Isacii Pontani, Joh. Meursii, Jacobi Gronovii. Lugduni Batavorum: Ex officina Arnoldi Doude, Cornelii Driehvysen, 1670.

izdevumiem, nevis bibliogrāfiskiem retumiem un senie-
spiedumiem, lai gan arī tādi nelielā apjomā atrodami
Klasiskās filoloģijas krājumā, piemēram, 1670. gadā Nī-
derlandē izdots Makrobija darbu krājums ar kome-
tāriem⁸. Krājums atspoguļo arī klasiskās filoloģijas kā zi-
nātnes disciplīnas tendences – 19. gs. dominē latīņu un
vācu valoda (teju visi ievērojamākie izdevumi tika izdoti
Vācijā), bet 20. gs. to nozīme sāk mazināties un parādās
publikācijas un tulkojumi arī citās valodās – angļu, fran-
ču un itāļu. Senākais iespiedums krājumā ir 1512. gadā
Parīzē izdotā Vergīlija “Eneīda” ar plašu komentāru⁹, bet

jaunākā grāmata ir Roberto Busas nodeva digitālo hu-
manitāšu aizmetņiem, analizējot Akvīnas Toma korpusu
ar IBM datora piedāvātajiem rīkiem.¹⁰ Tagad Klasiskās
filoloģijas kolekcijas krājums vairs netiek papildināts ar
jauniem izdevumiem.

Abas grāmatas – pirmā un pēdējā – iezīmē arī pašas
Klasiskās filoloģijas vēstures krājuma aprises: tas ir pa-
beigts veselums, kas katru interesentu izvedīs cauri se-
natnei un tās glabātajām gudrībām, pievedot viņu pie
jaunā laikmeta, līdzīgi kā Beatriče vadīja Danti. Mūsdie-
nās klasiskā filoloģija arvien vairāk izmanto digitālus rī-
kus teksta analīzei un interpretācijai, tomēr katrs klasi-
ķis novērtēs augstvērtīgi komentētu kāda antīkā autora
izdevumu. Un, kamēr būs kaut viens lasītājs, šī krājuma
sakārtošana nebūs bijusi veltīga.

⁸ Aur. Theodosii Macrobiani, v. cl. & inlustris, Opera / accedunt notae integrae Isacii Pontani, Joh. Meursii, Jacobi Gronovii. Lugduni Batavorum: Ex officina Arnoldi Doude, Cornelii Driehvysen, 1670.

⁹ Vergilius, Maro Publius. Aeneis Vergiliana / cu[m] Seruii Honorati Grammatici huberrimis commentariis: cu[m] Philippi Beroaldi viri clarissimi doctissimis in eosdem annotationibus suis locis positis. Cum Donati argutissimis subinde sententiarum praesertim enodationibus. Cum Augustini Dathi oratoris Senen. luculentissima introductione. Cumq[ue] familiarissima Iodoci Badii Ascensii elucidatione: atq[ue] ordinis contextu. Accessit ad hoc Mapphei Veggii liber addititius: cum Ascensianis annotationibus. Addita praeterea sunt ipsius poetae: ac operum eius illustrium virorum praeconia. Aeneidos argumenta: [et] quaedam eiusdem poetae nostri epitaphia. Parrhisiis [Paris]: ab Ioanne Paruo, [1512].

¹⁰ Busa, Roberto. Sancti Thomae Aquinatis Operum omnium indices et concordantiae: in quibus verborum omnium et singulorum formae et lemmata cum suis frequentis et contextibus variis modis referentis quaeque: auspice Paulo VI Summo Pontifice / consociata plurium opera atque electivo IBM automato usus digessit Robertus Busa S.I. in Gallaratensi Facultate Philosophica Aloisiani Collegii Professor. [Stuttgart]: Fromman-Holzboog, [1973].